

Маја П. Јовановић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац

УДК: 159.953.5-057.874 ; 371.3::811
ИД БРОЈ: 171638028

Стручни рад
Примљен: 23. август 2009.
Коригован: 18. октобар 2009.
Прихваћен: 22. октобар 2009.

СТРАТЕГИЈЕ И МОТИВАЦИЈА У УЧЕЊУ СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Айсџракић: Циљ овог рада је да дефинише стратегије усвајања језика, да наведе поделе стратегија које постоје у литератури и да покаже зашто је битно познавање стратегија за процес учења. Рад такође има за циљ да наброји факторе који утичу на мотивацију ученика, али исто тако и да прикаже најзаступљеније стратегије и врсту мотивације приликом усвајања страног језика код ученика основне школе. Истраживање се састојало из пет делова, од којих су четири дела испитивала ефикасност стратегија, а пети део мотивацију.

У овом истраживању испитивано је мишљење ученика осмог разреда основне школе о стратегијама и мотивацији при усвајању страног језика. Учествовало је 30 ученика. Подаци су прикупљани уз помоћ упитника. Упитником се испитивало мишљење ученика о ефикасности стратегија учења, али и о факторима који утичу на мотивацију ученика. Очекивани резултати су били да ће ученици најповољније оценити комуникативне стратегије и инструментално оријентисану мотивацију, што је рад и показао. Овај рад представља само део ширег истраживања које ће бити спроведено на већем корпусу касније.

Из добијених резултата закључујемо да ученици сматрају да разноврсне стратегије везане за њихова интересовања, а највише њихово често варирање, доводе до бољих резултата, из чега закључујемо да школу треба прилагодити деци а не обратно.

Кључне речи: Стратегије, мотивација, учење, ученици, наставници

УВОД

A more practiced eye,
A more receptive ear,
A more fluent tongue,
A more involved heart,
A more responsible mind. (Oxford 1990: ix)

Ово су особине које желимо да стимулишемо код ученика у циљу постизања што боље ефикасности у учењу страног језика. Стратегије усвајања језика су кључ за већу аутономију и учење са разумевањем (*eng. meaningful*)

learning) (Oxford 1990: 9). Познавање стратегија је јако битно јер, што већу свест ученици имају о томе шта раде и који процеси стоје иза учења, учење ће бити ефикасније (Nunan 1999: 171). Иако су ученици ти који користе стратегије учења језика, наставници имају пресудну улогу у подстицању и развијању стратегија код ученика на што ефикаснији начин.

Стратегије за учење језика су ментални и комуникативни процеси које ученици користе да би учили и користили језик (Nunan 1999: 171). То су специфичне радње које ученици користе да би учење било лакше, брже, усмереније, ефикасније и применљивије на што већи број ситуација (Oxford 1990:8).

У табели испод су кључне особине стратегија (Oxford 1990: 9):

Табела 1. Стратегије учења језика

1. Доприносе главном циљу односно комуникативној компетенцији
2. Омогућавају ученицима да буду окренути себи
3. Проширују улогу наставника
4. Концентришу се на проблеме
5. Представљају специфичне радње ученика
6. Укључују многе особине ученика а не само когнитивне особине
7. Поддржавају и директно и индиректно учење
8. Нису увек могуће за посматрање
9. Често су свесне
10. Могу бити научене
11. Флексибилне су
12. Могу трпети утицај различитих фактора

ПОДЕЛА СТРАТЕГИЈА

Постоји више подела стратегија учења које се наводе у литератури. Једна од њих је подела на стратегије усвајања језика (*eng. language learning strategies*) и стратегије употребе језика (*eng. language use strategies*). Стратегије усвајања језика се односе на оно што је свесно или полусвесно као и на понашања ученика, са јасним циљем побољшања њиховог знања. Стратегије употребе језика се односе на употребу оног што је научено, и овде разликујемо четири поткатегорије (Arnold 2002: 178):

1) Стратегије које подстичу ученике да сами дођу до решења неког задатка на пример, да пронађу значење речи из контекста када је чују или прочитају (*eng. retrieval strategies*)

2) Стратегије којима се вежба одређена ситуација у којима постоје јасно дефинисане језичке структуре, нпр. када питате за одређена упутства (*eng. rehearsal strategies*).

3) Стратегије којима се преноси порука која има јасно дефинисано значење и која је разумљива за слушаоца или читаоца нпр. када хоћемо да обја-

сними техничку информацију за коју немамо конкретан вокабулар (*eng. communication strategies*).

4) Стратегије које прикривају недостатке, стварајући наизглед кохерентну целину, и које не дозвољавају да се комуникација у учионици прекида (*eng. cover strategies*).

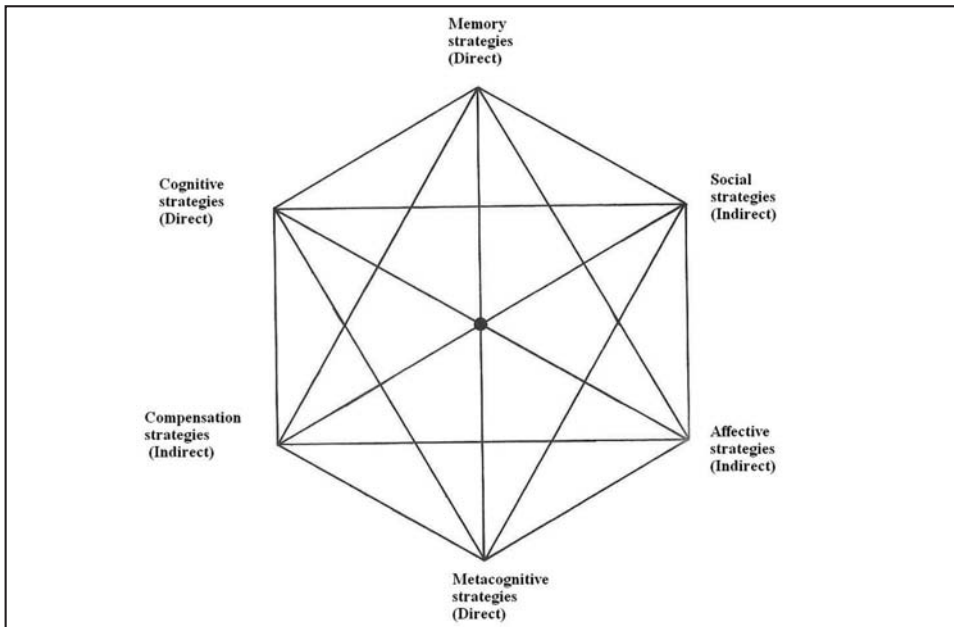
Највише пажње у проучавању привукле су комуникативне стратегије. Комуникативне стратегије су у почетку биле посматране као нешто што нам помаже у решавању проблема у комуникацији. Главна особина ових стратегија је да омогући ученицима да наставе са комуникацијом и онда када се јаве потешкоће. Такође, један од циљева коришћења комуникативних стратегија је да помогне ученицима да изађу из оквира и граница матерњег језика и да им помогне у јачању самопоуздања када користе страни језик.

Поред поделе стратегија која се базира на усвајању и употреби језика, код Арнолда постоје још две битне поделе. Једна од њих стратегије сврстава у когнитивне, метакогнитивне, афективне и социјалне, а друга их дели по вештинама на стратегије слушања, писања, читања, комуникације, вокабулара и превођења (Arnold 2002: 182–184). Когнитивне стратегије покривају велики део менталних процеса кроз које ученик пролази и приликом учења и коришћења језика (идентификација, груписање, задржавање и складиштење језичког материјала као и проналажење одговарајуће речи, фразе и структуре при конверзацији). Метакогнитивне стратегије су они процеси које ученик несвесно користи у циљу оперисања и контролисања сопственог усвајања језика. На овај начин ученик контролише сопствену когницију тиме што планира шта ће када учити, проверава напредак током учења и проверава крајњи резултат. Афективне стратегије служе за регулисање емоција, мотивације и ставова као на пример стратегије за регулисање анксиозности и за само охрабривање. Социјалне стратегије подразумевају активности које ученик предузима да дође до интеракције са другим ученицима и са изворним говорницима.

Постоји другачија подела која обухвата когнитивне, интерперсоналне, лингвистичке, афективне и креативне стратегије (Nunan 1999: 183–184). За когнитивне стратегије се наводи класификовање сличних речи у групе, предвиђање на основу слике или наслова, хватање бележака, учовање образаца, прављење дијаграма и инференција. Интерперсоналне обухватају кооперацију као што је рад у пару или групи где ученици размењују своје идеје и заједно долазе до решења, и где ученици глуме одређену ситуацију и вежбају одговарајући вокабулар и граматику (*eng. role-play*). Лингвистичке стратегије обухватају конверзационе обрасце где ученици користе одређене изразе да започну разговор и да га одрже, употреба контекста је стратегија када ученици сами закључују значење речи или фразе, код брзог читања само „прелете“ текст и закључе да ли је текст писмо, новински чланак, оглас или књижевни текст и код сумирања селекутују и презентују кључне информације из текста. Афективне стратегије обухватају персонализацију где ученици размењују

своја мишљења и идеје о теми, рефлектовање подразумева размишљање о начинима и стратегијама са којима се учи најбоље и самоевалуација приликом које ученици сами оцењују свој напредак. Као креативна стратегија наводи се прављење концепта (*eng. brainstorming*) који захтева од ученика да смисле што више нових речи и идеја на задату тему (Nunan 1999: 183-184).

Стратегије се још могу поделити и на две велике групе, на директне и индиректне стратегије (Oxford 1990: 14). У директне стратегије спадају когнитивне стратегије, стратегије меморије и стратегије компензације. У индиректне стратегије спадају метакогнитивне, афективне и социјалне стратегије. Свих шест група стратегија су повезане и подржавају једна другу, што се може представити фигуром:

Везе између шест група директних и индиректних стратегија
(Oxford 1990: 15)

Директне стратегије се баве самим језиком у различитим задацима и ситуацијама. То су стратегије меморије, когнитивне стратегије за разумевање и продукцију језика и стратегије компензације за употребу језика упркос празнинама у знању. Индиректне стратегије обављају бројне функције као што су фокусирање, организовање, проверавање, исправљање, охрабривање, али и подстицање на сарадњу са другим стратегијама. Метакогнитивне стратегије координирају процесом учења, афективне контролишу емоције, а социјалне учење са другим људима. Како ученик преузима већу одговорност за своје учење, стратегије постају све више део њега самог.

Да би испитаници, ученици 8. разреда, боље разумели упитник и да би резултати били валидни, користили смо адаптирану Арнолдову поделу стратегија по вештинама на стратегије слушања, читања, писања, вокабулара и на стратегије конверзације.

ЗАДАЦИ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Као што смо рекли, стратегија за учење има већи број, а истраживање које смо спровели на ученицима осмог разреда основне школе, требало је да испита мишљење ових ученика о стратегијама учења страног језика и да пружи целовиту и објективну слику о ставу тих ученика о њима.

Да би испитаници боље разумели упитник и да би резултати били валидни, аутор је за своје истраживање користио адаптирану Арнолдову поделу стратегија по вештинама на стратегије слушања, читања, писања, вокабулара и на стратегије конверзације.

Укључени су испитаници оба пола и различитих нивоа постигнућа¹. Подаци су прикупљани уз помоћ упитника. Упитник је подељен на пет целина од којих су питања у четири целине у виду нумеричке скале од 1 до 5 уз могућност давања коментара, а пета група питања захтева искључиво коментаре ученика на тему мотивације. Упитником се испитује мишљење ученика о томе које стратегије учења су по њиховом мишљењу најефикасније за усвајање енглеског језика, који су то фактори који утичу на учење и мотивацију и њихову активност на часу.

Прве четири групе питања представљају стратегије за усвајање језичких вештина слушања, читања, писања, комуникације и вокабулара у виду тврдњи које су ученици оцењивали оценама од 1 до 5 (при чему је оцена 1 за најмање ефикасне, а оцена 5 за најефикасније стратегије). Пета група питања се односи на мотивацију што ће касније бити поменуто.

Питања прве групе, којима су провераване стратегије слушања, јесу:

СЛУШАЊЕ ТЕКСТА

1. Слушање текста на касетофону
2. Гледање филма на енглеском језику
3. Слушање целог часа на енглеском језику
4. Тражење сличности међу речима у енглеском и српском
5. Имитирање Енглеца и њиховог акцента
6. Обраћање пажње на акценат и изговор одређених гласова
7. Слушање текста први пут да би се стекла основна слика о тексту, други пут да би се чуло више детаља, трећи пут да би се проверила решења

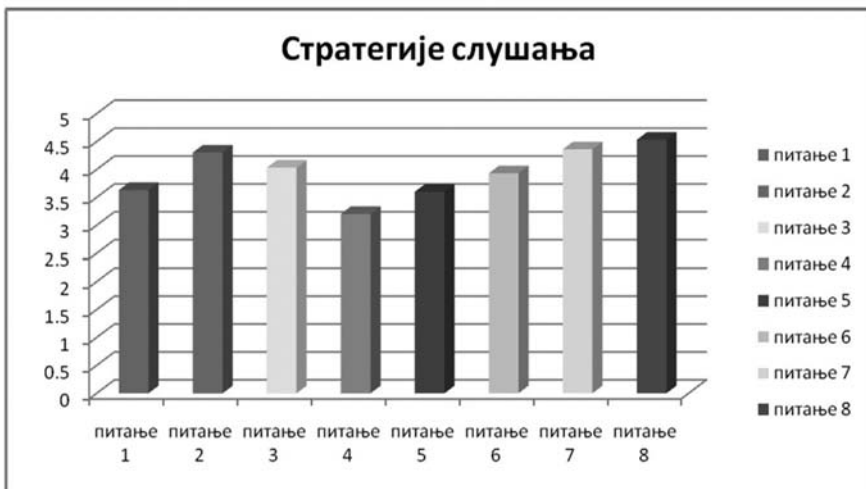
¹ Учествовало је 30 ученика осмог разреда основне школе „Светозар Марковић“ у Лапову.

8. Закључивање значења речи из контекста уколико је то потребно, уместо тражења помоћи од наставника

Пошто су ученици нумерички од 1 до 5 оцењивали ефикасност стратегија, резултати се могу представити графички, у виду просечних оцена .

Ученици су најповољније оценили закључивање значења из контекста без тражења објашњења (средња оцена 4,53) и слушање текста више пута (средња оцена 4,36). Тражење сличности међу речима у енглеском и српском има најмању средњу оцену (3,20).

Питањима друге групе проверавана је ефикасност стратегија читања текста:

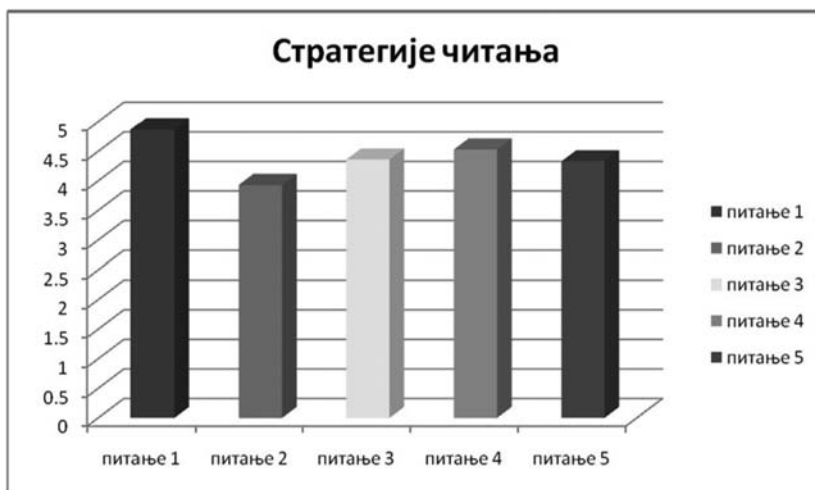

ЧИТАЊЕ ТЕКСТА

1. Читање текстова који су занимљиви за ваше године
2. Предлагање текстова са Интернета
3. Предвиђања о тексту на основу слике или наслова
4. Читање текста први пут да би се стекла основна слика о тексту а други пут да би се запамтило више детаља
5. Закључивање значења речи из контекста уколико је то потребно, уместо тражења помоћи наставника

Резултати су следећи:

Највишу оцену је добило читање текстова занимљивих за њихове године (средња оцена 4,87), што само иде у прилог тврдњи да градиво треба прилагодити деци јер се тако повећава и њихова мотивација за учењем.

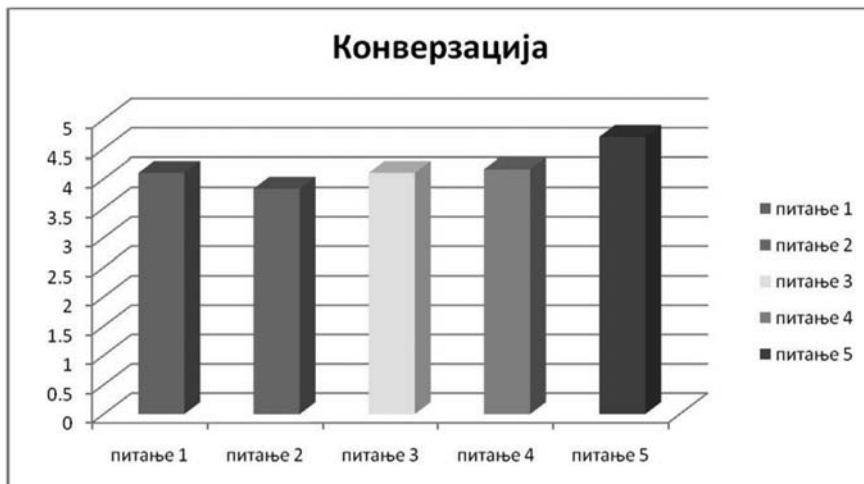

Питањима треће групе је проверавана ефикасност стратегија конверзације:

КОНВЕРЗАЦИЈА

1. Вежбање конверзацију после сваке лекције, разговор о тексту
2. Вежбање граматичких структура у различитим ситуацијама
3. Вежбање конверзације у пару
4. Вежбање конверзације у групама
5. Вежбање парафразирања, препричавања или употребе синонима

Резултате видимо на графику испод:

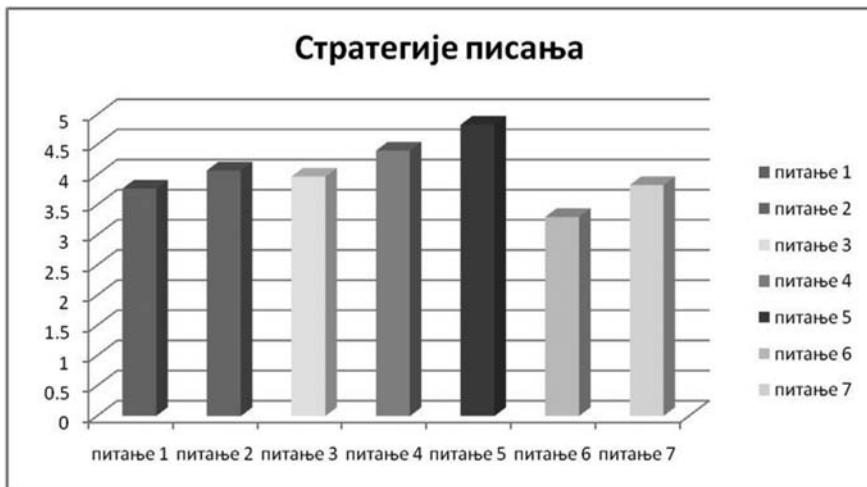

Највећу средњу оцену (4,70) има последња тврдња, што нам говори да су ученици свесни да је најбоље не прекидати комуникацију осим ако је баш неопходно. Вежбање граматичких структура у различитим ситуацијама има најнижу средњу оцену (3,83), што је јако висока оцена и говори о ученичкој свести да без познавања граматике нема ни конверзације.

ПИСАЊЕ

1. Писање теза, основних идеја па онда њихово проширивање
2. Писање различитих врста текстова
3. Размена мишљења ученика о писаним текстовима
4. Нумеричка оцена наставника за писани рад
5. Коментар наставника (описна оцена) о добрим и лошим странама писаног рада
6. Писање на српском па превођење на енглески језик
7. Писање директно на енглеском језику

Резултати питања четврте групе везана за стратегије писања, видимо на графику испод:

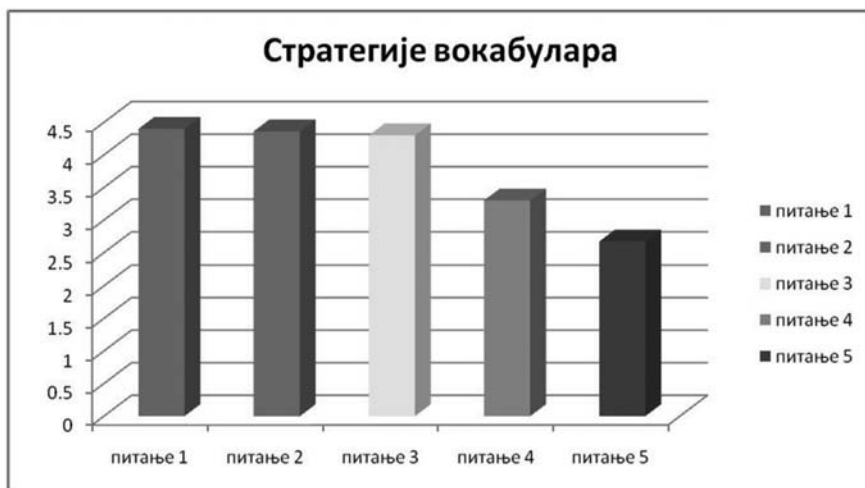
Средња оцена (4,83) за тврдњу 5 иде у прилог ранијим истраживањима аутора да је потребно променити систем оцењивања и индивидуализовати га комбиновањем описних оцена са нумеричким чиме би сваки ученик добио подједнаку пажњу, као и инструкције.

ВОКАБУЛАР

1. Редовно преслишавање нових речи
2. Периодично преслишавање кроз конверзацију и реченице
3. Активности са новим речима, повезивање или укрштенице
4. Самостално припремање речи код куће, унапред
5. Меморисање целих реченице у којима је нова реч употребљена

Резултати су следећи:

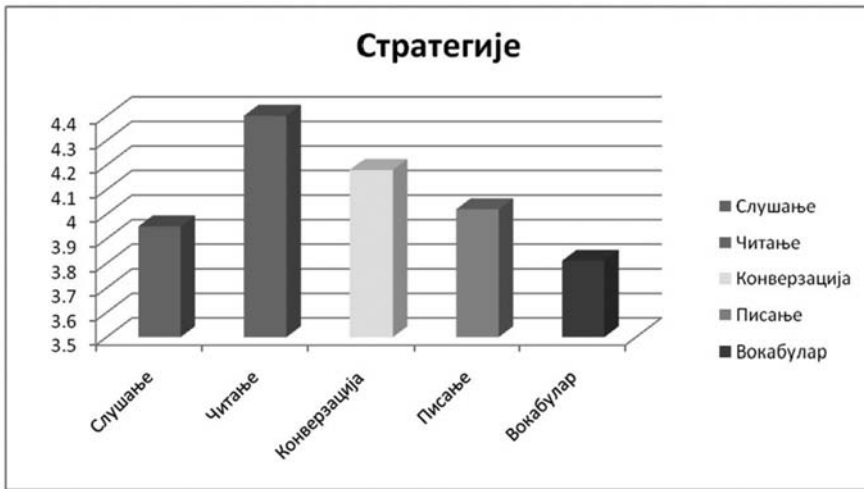

Највише средње оцене за прве две тврдње (3,40 и 3,36) иду у прилог томе да је за усвајање вокабулара, по мишљењу ученика, најбитније често понављање. Активности са новим речима, повезивање или укрштенице су тек на трећем месту (4,30), а самостално вађење речи из речника код куће унапред и памћење целе реченице где је дата реч употребљена (средње оцене 3,29 и 2,67) имају најнижу средњу оцену из чега видимо да ученици не сматрају ове стратегије корисним.

Високе вредности средњих оцена на графиконима указују на то да су ученици свесни важности и применљивости стратегија.

Из сумираних резултата за све групе стратегија видимо да ученици посебно издвајају стратегије читања, а затим стратегије конверзације. Ово можемо објаснити њиховом свешћу да је управо конверзација на страном језику оно што ће им користити у животу приликом употребе рачунара, путовања, школовања у иностранству, као и у послу.

Познавање стратегија доводи до веће аутономије ученика у сопственом процесу учења, јер што већу свест ученици имају о томе шта раде и који процеси стоје иза учења, учење ће бити ефикасније.

Поред стратегија учења језика, још један од кључних фактора за ефикасно усвајање језика јесте мотивација. На мотивацију ученика се може утицати, тако да сваки наставник у свом методолошком репертоару мора поседовати вештине за генерисање мотивације код ученика.

МОТИВАЦИЈА

Сви ћемо се сложити да се без мотивације мало тога дешава приликом учења страног језика. Као наставници страног језика, у предности смо јер се мотивација за учење страног језика разликује од мотивације за учење било ког предмета у школи, јер усвајањем страног језика ученици усвајају и део друге културе. Важно је поменути да је социокултурни аспект јако битна компонента јер, ако ученици имају позитиван став према народу чији језик уче, имаће позитиван став и према језику (Arnold 2002: 172). Овоме иде у прилог што већина ученика има идеале из света музике, филма и спорта са енглеског говорног подручја.

Арнолд каже да је мотивација динамички процес и да обухвата најмање три фазе које назива мотивацијом избора (*eng. choice motivation*), извршном мотивацијом (*eng. executive motivation*) и ретроспективном мотивацијом (*eng. motivational retrospection*). Мотивација избора се генерише и води до избора циља који ће ученик следити. Она затим мора бити одржана и заштићена док одређени процес траје, што је јако битна фаза с обзиром на то да има пуно ствари које одвлаче пажњу у учионици (бука, трема због теста, физички фактори итд.) Трећа фаза подразумева ретроспективну евалуацију напредовања ученика. Како ученици процене свој напредак у овој фази, одређиће мотивацију за даљи рад.

Што се тиче мотивације избора, најважније компоненте су ставови и вредности које ученици везују за енглески језик и говорнике енглеског језика, као и учење језика уопште (Arnold 2002: 172). Наводи се подела на интегративну оријентацију (*eng. integrative orientation* – позитиван став према L2 групи и жеља да се поистовети са њом), инструменталну оријентацију (*eng. instrumental orientation* – учење језика се поистовећује са добијањем бољег посла и веће плате), интегративни мотив (*eng. integrative motive* – жеља за учењем језика због допадљивости самог језика, курса или наставника) и лингвистичко самозадовољство и очекивање успеха (*eng. linguistic self-confidence and expectancy of success* – ученик је самоуверен јер може да обави задатке на страном језику како у школи, тако и ван ње).

Пета група питања имала је за циљ да испита мотивацију избора ученика за учење страног језика. Питања су била следећа:

1. Да ли мислиш да је важно знати неки страни језик?
2. Да ли је теби лично важно да учиш енглески језик и зашто?
3. Да ли учиш енглески језик да би био прихваћен од стране својих другова који га знају и да би се уклопио?
4. Да ли учиш енглески језик да би ти помогао приликом запослења и веће плате?
5. Да ли се осећаш задовољно када разумеш филм или песму на енглеском?
6. Да ли учиш енглески јер ти се свиђа као језик или можда јер ти се допада уџбеник или предметни наставник?
7. Да ли учиш енглески језик ради споразумевања у иностранству?
8. Да ли учиш енглески језик због себе или зато што мораш?

Питањима број 1 и 2 се проверава само-мотивација и свест ученика о неопходности страног језика, у овом случају енглеског. Питањима 3,4,5,6 и 7 се проверава врста мотивације која подстиче ученике на учење страног језика а питањем 8 колико ученика је заправо мотивисано а колико немотивисано.

Резултати петог дела анкете су показали, на основу одговора 1 и 2, да 86,67% ученика мисли да је важно учити страни језик, док 80% ученика мисли да је за њих лично важно познавање енглеског језика. Одговори на питања 3,4,5,6, и 7 сведоче о врсти мотивације за учење енглеског језика где 10% ученика учи да би било прихваћено од стране својих другова и да би се уклопили у групу, 83,33% учи због могућности за боље запослење и већу плату, 66,67% јер осећа задовољство када разуме филм или песму на енглеском језику што је најбољи доказ о напредовању, 63,33% учи јер воли енглески, 86,67% учи ради споразумевања у иностранству а 36,67% га учи само зато што је то обавеза у школи, што је проверавало питање број 8.

ЗАКЉУЧАК

Овај рад је имао за циљ да дефинише стратегије, да покаже зашто је битно познавање стратегија и које су то стратегије најзаступљеније у процесу учења језика.

Анализом података су добијени резултати да ученици најповољније оцењују следеће стратегије: закључивање значења из контекста без тражења додатног објашњења, читање текстова занимљивих за њихове године, парафразирање и употреба синонима и што чешће понављање научног градива. Фаворизовањем стратегија читања и конверзације, ученици су потврдили своју зрелост и свест о важности страног језика, чему такође иде у прилог и проценат од 83,33% ученика, који уче страни језик због бољег запослења.

Из добијених резултата такође закључујемо да ученици сматрају да разноврсне стратегије везане за њихова интересовања, а највише њихово често варирање, доводе до бољих резултата, што потврђује тврдњу да школу треба прилагодити деци а не обратно и да је наш једини циљ као наставника да их усмеримо и помогнемо да развију што ефикасније стратегије у циљу што бољег усвајања страног језика.

ЛИТЕРАТУРА

Arnold (2002): Hodder, Arnold, *An introduction to applied linguistics*, New York: Oxford university press Inc.

Carter and Nunan (2001): Ronald, Carter and David, Nunan, *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, Cambridge: Cambridge University Press

Nunan (1999): David, Nunan, *Second language teaching and learning*, Boston: Heinle and Heinle publishers

Oxford (1990): Rebeca, Oxford, *Language learning strategies: What every teacher should know*, Boston: Heinle and Heinle publishers

Jovanović P. Maja
University of Kragujevac
Faculty of Filology and Arts Kragujevac

STRATEGIES AND MOTIVATION IN LANGUAGE LEARNING

Summary: The purpose of this study is to define language learning strategies, to list different types of the strategies found in the literature and to present the importance of those strategies in the process of learning. The study also had an

aim to list all the factors influencing the students' motivation, but also to present the most commonly used strategies and the types of motivation elementary school students have in language learning acquisition. The research consisted of five parts, four of which were aimed to determine the efficiency of the strategies, while the fifth part was supposed to deal with motivation.

This research examined the views and opinions of the eighth grade students regarding the strategies and motivation during the foreign language acquisition. 30 students participated in the research. All the data was collected with the help of the questionnaires which were used to explore students' opinions regarding the efficiency of the strategies, but also all the factors influencing students' motivation. The results were expected to show that students would give their vote to communicative strategies and instrument-oriented motivation, which this study did manage to prove. This study is actually only a piece of a greater research which will be later realized on the much bigger corpus.

With all the results from this study, we can conclude that students believe different strategies attached to their fields of interest, most often their constant variation, bring better results, which only proves that it is the school, not the children, that needs to be adjusted.

Key words: strategy, motivation, students, teachers